

Почаївських ігуменів на підтримку Московського царства була викликана бажанням зберегти православну юрисдикцію монастиря. Унаслідок переходу 1686 р. Почаївської обителі, як складової Київської митрополії, в юрисдикційне підпорядкування Московської патріархії, серед монахів розпочинається відкрите протистояння прихильників Православної та Унійної Церков. Незгода рядових Почаївських ченців з відповідним станом, у якому опинилась їхня обитель, призвела до добровільного рішення про входження монастиря до складу Унійної Церкви. Втрата 1712 р. впливу Москви в правобережній Україні, прискорила це приєднання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Универсал Ієремии Корибута Вишневецкого, выданный игумену Іоану Железу 20 июня 1651 года на охранение Почаевского монастыря. 1670 года. 7 марта. Материалы по Истории Почаевской Лавры изданные Василием Левицким. Почаев, 1912. С. 182.
2. Свешніков І. Битва під Берестечком. Львів: «Слово», 1992. 304 с.
3. Могилевський В., Космолинська Н., Космолинський О. «Почаївське диво». Причини невдалої облоги турками Почаївського монастиря влітку 1675 р. Гіпотеза. Київська старовина, 1996. № 4-5. С. 4-66.
4. Ричков П., Луц В. Почаївська Свято-Успенська лавра. Київ: Техніка, 2000. 136 с.
5. Ой зійшла зоря (старовинний кант, XVII ст.). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=584g9sAh94Y>
6. 38. Грушевський М. Очерк истории украинского народа. Киев: «Льбидь», 1990. 400 с.
7. Ластовський В. Між суспільством і державою. Православна церква в Україні наприкінці XVII – у XVIII ст. в історії та історіографії. Київ: Фенікс: НКПІКЗ, 2008. 496 с.
8. Чухліб Т. В. Вічний мир 1686 р. Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2003. 688 с.: іл. URL: https://www.history.org.ua/?termin=Vichnyj_myr_1686
9. Головащенко С. Православна церква у XVII столітті. Історія православної церкви в Україні: Збірка наукових праць. Київ, 1997. С. 93-157.

ПАРТИЗАНСЬКИЙ РУХ НА ВОЛИНІ У 1941-1953 рр.

Валько Л. М.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультет географії, історії та туризму
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Лопачька Н. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії, завідувач кафедри історії
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Національно-визвольний рух у роки Другої світової війни та одразу після її завершення був важливим етапом боротьби українського народу за власну свободу та незалежність. Це був період, коли патріоти нашої країни боролися проти багатьох ворогів, намагаючись скористатися воєнним лихоліттям для відновлення власної державності.

Одним з основних осередків розвитку національно-визвольного руху стала Волинь. Територія, на якій сформувалися потужні підпільні загони, направлені на боротьбу з трьома ключовими противниками. У роки нацистської окупації Волині 1941-1944 р. національно-визвольний рух мав три основних фронти: радянський, нацистський і польський.

Головну роль у національно-визвольному русі на Волині в часи Другої світової війни відігравали ОУН та УПА. Вони розгорнули широку підпільну роботу в боротьбі проти польського визвольного руху, німецьких та радянських загарбників в краї. Організація українських націоналістів була заснована ще в 1929 р. і до початку Другої світової війни пережила значну трансформацію. У серпні 1939 р. відбувся Другий великий збір ОУН на якому організація поділилася на дві частини відповідно до особливостей ідеології. Так сформувалися ОУН-М на чолі з А. Мельником та ОУН-Б, лідером якої став С. Бандера. Саме в такому організаційному складі ОУН розпочала діяльність у

ході Другої світової війни [1, с. 412].

З моменту розколу ОУН на Волині домінували представники ОУН-Б. Станом на 1941 р. підпілля складалося з станиць, звен або куцнів, підрайонів, районів, надрайонів, округ та обласних провідів. Поступово структура ОУН змінювалася. Розростання структури та кількості прихильників в 1941-1943 рр. дозволили ОУН перебрати на себе роль представника всієї української нації.

У 1943 р. поступово відбувається формування загонів УПА в заплілі ПЗУЗ, які організаційно були достатньо схожими з структурою та управлінням ОУН, бо мали спільних лідерів та цілі. На ПЗУЗ восени 1943 року існували округи «Турів», «Заграва», «Богун», «Тютюнник». Кожна з них поділялася на окремі надрайони. Зокрема, військова округа «Турів» вже до кінця року мала надрайони «Кодак», «Хортиця» та «Степ» [2, с. 497-499].

Ще однією частиною національно-визвольного руху на території Волині та Полісся стала діяльність «Поліської Січі» Т. Бульби-Боровця. Останній був тісно пов'язаний в ідеологічному плані з функціонуванням уряду УНР в екзилі. Крім того, його повстанські збройні формування створювалися з аналогією з козацькими загонами часів революції та визвольної боротьби 1917-1921 рр. Сам же Т. Бульба-Боровець симпатизував політиці, яку здійснював в 1918 р. гетьман П. Скоропадський. Вказаний лідер визвольного руху вже восени 1941 р. зміг зібрати на Поліській Січі за різними підрахунками 3-10 тис. чоловік. В ідеологічному плані прихильники даного напрямку руху боролися за відновлення української державності та традицій Гетьманщини в ній [3, с. 44-46].

На Волині також діяли й інші сили, що були в опозиції до окупаційної адміністрації та прагнули формування незалежної держави. Серед них вагому роль відігравав Фронт української революції (ФУР) під керівництвом Тимоша Басюка

(«Яворенка»). Він був прикладом молодого партизанського руху на Волині, що виник під впливом посилення нацистського терору і діяв в 1942-1943 рр. Пізніше організація увійшла до складу УПА [4].

Другим фронтом для українського підпілля став радянський партизанський рух. Він ставав більш активним з наближенням Червоної армії. ОУН і УПА здійснювали окремі операції направлені проти загонів радянських партизан вибиваючи їх з вигідних позицій у лісах і намагаючись закріпитися там власними силами.

Третім фронтом протистояння стали польсько-українські відносини. Протистояння між двома етносами мало давні корені й дійшло до ескалації в ході Другої світової війни. Протистояння набуло свого апогею в 1943 р. і відоме в історії як Волинська трагедія, що стала причиною кількох десятків тисяч жертв з обох боків [5, с.724].

У 1944-1953 рр. основна боротьба за самостійну Україну відбувалася між загонами ОУН і УПА та внутрішніми військами НКВС, яких надіслали для придушення визвольного руху. Останній мав величезну підтримку серед місцевого населення, мобілізував його на всенародне повстання, а тому в 1944-1945 рр. проводив великі бої з радянськими спецслужбами, що приносили суттєві втрати обом сторонам і викликали репресії влади по відношенню до місцевого населення.

Однак, остаточне завершення Другої світової війни та початок «холодної війни» замість відкритого протистояння між західними демократіями і СРСР означали безперспективність боротьби УПА і ОУН з переважаючим сильним ворогом. Повстанці переходять до підпільної диверсійної діяльності за допомогою малих груп. Крім того, вони здійснюють демобілізацію власних сил, щоб зменшити втрати та тиск на місцеве населення. Загони ОУН і УПА активно допомагали опиратися колективізації села, зривали держпоставки, проводили пропагандистську роботу. Однак, поступова ліквідація керівництва руху, зокрема вбивство Р. Шухевича в 1950 р., стали вагомим ударом, який призводить до згасання боротьби.

Таким чином, українці на Волині здійснювали потужний опір окупантам і намагалися скористатися подіями Другої світової війни для відновлення самостійної держави. Волинь в історії національно-визвольного руху має особливу роль. Саме тут зароджувалися перші загони УПА. Крім того, протистояння в даному регіоні було найбільш різноплановим.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Ковальчук В. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі (1941-1944 рр.). Львів-Торонто: Літопис УПА, 2006. С. 497-499.
- 2.Ленартович О. Ю. Український національно-визвольний рух на Волині в роки Другої світової війни. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. С. 412.
- 3.Літопис УПА. Нова серія. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України 1943-1959. Київ-Торонто, 2001. Т. 3. 652 с.
- 4.Літопис УПА. Нова серія. Волинь і Полісся – УПА та запілля, 1943-1944: документи і матеріали. Київ-Торонто, 1999. Том 2. С. 724.
- 5.Стельникович С. Історичний нарис. Житомир: Полісся, 2010. С. 44-46.